

KDO JE BOZO TEXINO?

SIMON POPEK

Bozo Texino je mrtev! Ne, Bozo Texino je strojevodja, ime mu je McKinley! Kje neki, Bozo Texino je kretničar za železnico in živi v Houstonu! Je resnica ena ali jih je več? Je Bozo Texino resnična oseba ali mit, zmes različnih anonimnih risarjev, ustvarjalcev kolektivne identitete, ki s hitrimi risarskimi impresijami na tovornih vagonih železnice združuje različne elemente *hobo* kulture?

Kdo je Bozo Texino (Who is Bozo Texino?, 2005), film teksaškega filmskega ustvarjalca Billa Daniela, ni Državljan Kane (Citizen Kane, 1941), čeprav ga vodi vsaj tako intrigantni misterij kot sloviti Wellesov prvenec. Skrivnost skuša režiser razrešiti s številnih zornih kotov, film govori o Ameriki 20. stoletja, vizualno je kljub ekstremno nizkemu proračunu enako fascinantna mešanica dokumentarca, antropološke raziskave, umetnostnega traktata in družbene refleksije. Z drugimi besedami, Bozo Texino je hudo izviren ameriški film in čudovito posvetilo izgubljenemu idealu svobodne Amerike. Brez odvečnega moraliziranja ali romantične nostalgije, ki praviloma skazijo podobna »ljubezenska pisma« izginjajočim subkulturam.

O Bozu Texinu morda izvemo malo ali skoraj nič, zato pa Bill Daniel njegov mit postavi v kontekst t. i. *hobo* subkulture, »potepuške umetnosti« z železniških vagonov, ki je stara natanko toliko, kolikor je stara ameriška železnica. Iz holivudskih filmov poznamo lik zanemarnjenega postopača, ki skače na tovrne

vagone in se zastoj vozi po 50-ih ameriških zveznih državah; Preston Sturges je v *Sullivanovih potovanjih* (The Sullivan's Travels, 1944) uspešnega režiserja poslal na raziskovalno nalogo med revno populacijo; Martin Scorsese je v *Vagonarki Berti* (Boxcar Bertha, 1972) junake postavil v kontekst sindikalnega boja in paranoje pred komunizmom v tridesetih letih. Robert Aldrich je v *Vlaku za dva klateža* (The Emperor of the North Pole, 1973) še najbolje opisal vsakdan klatežev z železnice, toda zdi se, da se nihče ni odlepil od stereotipa potepuhov za časa depresije tridesetih let. Drži, v tem času je število vagonarskih potepuhov skokovito naraslo, a to so bili povečini ljudje, ki so se na cesti (železnici) znašli zavoljo ekonomske krize in *hobo* izročilo niso prispevali ničesar. Bill Daniel pripoveduje zgodbo o ljudeh, ki jim je *hobo lifestyle* izbrani način življenja, pa naj gre za arhetipske predstavnike *hobo* subkulture – pojavili so se kmalu po koncu državljanske vojne, v drugi polovici 19. stoletja – ali moderne postopače, brez osebnih izkaznic, socialnega zavarovanja ali stalnega naslova, skratka ljudi, ki se gibljejo pod socialnim radarjem in ki so prenehali verjeti v ameriški sen. »Ta dežela naj bi temeljila na trdem delu, integriteti in veri v boga. Bullshit! Temelji na umorih, kraji, suženjstvu in nasilju v vseh oblikah,« lepo razloži eden izmed postopačev, ki jih je Daniel intervjuval tekom desetletja in pol, kolikor je potreboval za zbiranje materiala (večinoma na super osmički in 16

mm). Drugi doda: »Razlikovati morate med *hobom*, trampom in bumom.« *Hobo* v stiski pomaga sočloveku, deli hrano z drugimi in vedno pospravi za seboj; *tramp* prav tako vandra naokrog, vendar poskrbi samo zase, medtem ko je *bum* večinoma zapit, asocialen in se redko premakne z enega mesta.

Danielu so leta 1983 pritegnile pozornost številne risbe, grafiti in karikature na železniških vagonih – povečini narisani s kredo –, ter zvoneči podpisi avtorjev, npr. »The Rambler«, »Coaltrain«, »Kid Idaho« ali »Colossus of Roads«. Zdelo se mu je, da sledi skrivni *hobo* skupnosti, zato je risbe pričel fotografirati, sploh po srečanju z »Bozom Texinom«, mitičnim simbolom, ki predstavlja obraz s kavbojskim klobukom in cigareto v kotičku ust.

V zenitu *hobo* kulture, koncem 19. stoletja, se je motivika predhodnikov grafiti subkulture raztezala od politične satire in propagande do poezije, verskih pozivov, nespodobnih podob ženskega telesa in seveda šifrirane simbolike (načina komunikacije in opozarjanja med postopači), medtem ko je dandanes informacijski aspekt tako rekoč izginil. Povečini ostajajo le še na ravni identifikacije, kar je deloma tudi posledica vse večjega razslojevanja oziroma odtujevanja; bratstvo »klasične« *hobo* kulture je povečini izginilo. Ostajajo vizualni simboli, med katerimi je izvor in pomen »Boza Texina« enigmatičen v enaki meri kot sloviti *rosebud* na Wellesovih sankah.